DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh4001>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 04.12.2019
Kabul Tarihi: 25.03.2020
On-line Yayın: 30.04.2020

Article Type: Research article
Submitted: 04.12.2019
Accepted: 25.03.2020
Published Online: 30.04.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Bozpolat, E. (2020). Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Journal of History School*, 45, 1011-1044.

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLARDA EĞİTİM PROGRAMLARININ UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLARA VE ÇÖZÜMLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

Ebru BOZPOLAT²

Öz

Bu araştırmanın amacı, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla; birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin öğretmen, öğrenciden, veliden, programdan, eğitim sisteminden ve donanımdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu; 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Sivas ili merkeze bağlı okullarda birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerin araştırmaya katılımında gönüllülük esas alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun birinci kısmında öğretmenlerin kişisel bilgileri bölümüne yer verilmiş; ikinci kısmında ise öğretmenlerin eğitim programlarının uygulanmasında öğretmen, öğrenciden, veliden, programdan, eğitim sisteminden ve donanımdan kaynaklanan sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini belirlemeye yönelik 6 açık uçlu soruya yer verilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde, nitel araştırma desenine uygun

¹ Bu çalışma, 18-20 Nisan 2019 tarihleri arasında Alanya’da düzenlenen Asos Congress 6. Uluslararası Eğitim Bilimleri Sempozyumu’nda sunulan bildirinin genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

² Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, ebozpolat@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1890-8167

olarak içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar arasında öğretmenin deneyimsiz olması, birden çok sınıfa yetişememesi; öğrenciden kaynaklanan sorunlar arasında öğrencinin hazırlanmışlık düzeyinin düşük olması, derse karşı ilgisiz olması, eğitimin önemini bilmemesi, veliden kaynaklanan sorunlar arasında velinin ilgisiz olması; programdan kaynaklanan sorunlar arasında birleştirilmiş sınıflara özgü programın olmaması; eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlar arasında dört sınıfın bir arada okutulması; donanımdan kaynaklanan sorunlar arasında teknolojik araç-gereç ve internet sorunu yaşanması en çok vurgulanan sorunlardır. Öğretmenlerin sorunlara ilişkin çözüm önerileri arasında ise en çok üniversitede birleştirilmiş sınıflarda eğitim dersinin saatinin artırılması, üniversitede birleştirilmiş sınıflarda staj yapılması, öğretmenin sınıfta etkili sınıf yönetimi sayesinde öğrencinin ilgi ve dikkati sağlanması, velinin eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilmesi, birleştirilmiş sınıflara özel program hazırlanması, teknolojik araç-gereçler temin edilmesi ve internet problemi çözülmesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleştirilmiş sınıf, Eğitim programı, Sınıf öğretmeni

Teachers' Opinions about the Problems Encountered in the Implementation of Curricula in the Multigrade Classes and their Solutions

Abstract

The purpose of this study is to reveal the teachers' opinions about the problems encountered in the implementation of curricula in the multigrade classes and their solutions. With this purpose; it was determined the opinions of the multigrade classroom teachers about the problems and their solutions arising from the teacher, student, parents, curriculum, education system and equipment. A case study pattern, which is one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group of the research consists of 15 classroom teacher who were working in multigrade classes in schools connected to the center of Sivas in the 2017-2018 academic years. In the participation of teachers to research is based on volunteerism. To obtain the data in the research, semistructured interview form that were prepared by the researcher were used. In the first part of the form, the personal information of the teachers was included; in the second part of the form, 6 open-ended questions sentences was included to determine view of teachers about the problems and solution suggestions arising from from teachers, students, parents, curriculum, education system and equipment in the implementation of the curricula. In the evaluation of the obtained data, content analysis method was used in accordance with the qualitative research design. According to the results of the research; the problems resulting from teachers include being inexperienced and being ineffective in more than one class; the problems resulting from students include having low level of readiness, being indifferent to the lessons and not knowing how important education is; the problem resulting from parents includes being indifferent to their children; the problem resulting

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

from curriculum includes having no curriculum exclusive to multigrade classes; the problem resulting from education system includes teaching four different grades in a classroom; the problems resulting from equipment include having limited technological devices and the Internet problems. The aforementioned problems are the most emphasized ones which teachers state. Among suggested solutions of teachers to these problems include increasing number of course hours in multigrade class teaching at university, having university students internship in multigrade classes, attracting attention and interest of the students by using effective class management methods, raising awareness of the parents on the importance of education, preparing a special curriculum to multigrade classes, providing technological devices and dealing with the Internet problems.

Keywords: Multigrade class, Curriculum, Problem, Classroom teacher.

GİRİŞ

İnsanlar eski çağlardan beri dünya coğrafyası üzerinde sürekli hareket hâlinde olmuşlardır. Ekonomik, askerî, siyasi ve tabii afetler nedeniyle büyük topluluklar hâlinde mekân değiştirmişlerdir. Bu hareketler, birçok yerleşik medeniyetin yıkılmasıyla sonuçlanırken, yeni medeniyetlerin, yeni oluşumların da doğmasına neden olmuştur. Sanayi devriminden sonra ise ekonomik niyetlerle iç göçler yaşanmış ve kırsaldan kent yerleşim birimlerine yoğun ve sürekli nüfus hareketleri meydana gelmiştir (Özdemir, 2004). Hızlı yaşanan sosyo-ekonomik değişimler, bireylerin kırsal alanlardan şehirlere göç etmesine ve köylerin boşalmasına yol açmıştır. Köyden kente göç, zamanla köylerdeki okullarda öğrenci sayısının azalmasına da neden olmuştur. Bu durum, eğitim-öğretim sürecinde de düzenlemeleri beraberinde getirmiştir.

Bilindiği üzere, eğitim ve öğretim hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından güvence altına alınan, kapsamı ilgili yasalarca tespit edilen ve düzenlenen sosyal bir hak ve ödevdir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının (1982) 42. maddesinde yer alan “Kimse, eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılamaz.” ifadesi ve Millî Eğitim Temel Kanununun (1973) 7. maddesinde yer alan “Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.” ifadesi bu durumu gözler önüne sermektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinin (1976) 13. maddesinde yer alan eğitim hakkı başlığında da eğitim kurumlarının hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkes için ulaşılabilir olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede, kırsal kesimde yaşayan bireylerin eğitim hakkından yararlanmaları için geçmişten günümüze bazı önlemler alınmıştır. Kırsal kesimde zorunlu eğitim çağında olan çocuklar için yaşadığı yerde, ailesinden kopmadan eğitim fırsatı

verilip eğitim kalitesi artırılarak toplumda yetenekli kişiler olarak yetiştirilmesi, insani bir yaklaşım ve kamu yatırımı olarak düşünülmektedir (Fidan, 1987; Miller 1991; Veenman, 1995; Doğan, 2000; Köklü, 2000; Akt. İltter, 2015). Nitekim Millî Eğitim Temel Kanununda (1973) da temel eğitimin amacı, “Millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek; her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak” olarak belirtilmektedir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de kırsal kesimlerde temel eğitim kapsamında zorunlu eğitimin ilk kısmını oluşturan ilkokullarda; taşınabilir, yatılı-pansiyonlu ve birleştirilmiş sınıflı okul uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaların ortaya çıkış noktası paralellik göstermekle birlikte özellikle “birleştirilmiş sınıf uygulaması”nın çıkış noktasının; kırsal kesimde öğrenci sayısının ve dersliklerin yetersizliği, öğretmen eksikliği (Binbaşioğlu,1999; Akbaşlı ve Pilten, 1999; Köksal, 2009; Gebelek, 2011; Göçer, 2014; Erdem, 2015; Şahin, 2015; Kaya, 2015; Çalışoğlu ve Tanışır, 2017; Çoşkun, 2018); sosyal, coğrafi ve ekonomik alanda yaşanan sorunlar (Little, 2001; Tunç, 2013; Göçer, 2014; Şeker, 2014; Köksal, 2009; Taşdemir, 2012; Erdem, 2015; Çoşkun, 2018) vb. nedeniyle öğrencilerin temel eğitiminin aksamasının ve mağdur olmalarının önüne geçmek olduğu söylenebilir. Birleştirilmiş sınıf uygulaması, Türkiye’ye özgü bir uygulama değildir, benzer nedenlerle dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan Avrupa Birliği ülkelerinin hemen hemen hepsinde, ABD, Kanada ve Japonya (MEB, 2014; Şahin, 2015; Erdem, 2015), İngiltere, Hollanda, İrlanda, İskoçya, Finlandiya, Norveç, Avusturya, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti, İsviçre, Almanya, Avustralya (Mulryan-Kyne, 2007) gibi birçok ülkede, birleştirilmiş sınıf uygulamasına rastlanmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde; birçok ülkede uygulaması olan birleştirilmiş sınıf kavramıyla ilgili benzer tanımlar yapıldığı görülmektedir. Başta öğrenci sayısının azlığı olmak üzere, coğrafi ve ekonomik koşullar nedeniyle birden fazla sınıfın aynı derslikte bir araya getirilerek bir öğretmen tarafından yetiştirilmesiyle oluşan eğitim ortamına “birleştirilmiş sınıf” denir (Köksal, 2009). Birleştirilmiş sınıflar bir öğretmenin birden çok sınıftan sorumlu olduğu ve sınıf bazında seviye gruplarının oluşturulduğu ortamlardır (Akbaşlı ve Pilten, 1999; Binbaşioğlu, 1999; Hargreaves, Montreo, Chau, Sibli ve Thanh, 2001; Erdem, 2015; Şahin, 2015). Birleştirilmiş sınıflarda, geleneksel bağımsız sınıfların aksine birden fazla sınıf, eş zamanlı olarak aynı derslikte eğitim görmekte ve öğretim faaliyetleri bir öğretmen tarafından sürdürülmektedir (Brunswic ve Valérien, 2004). Birleştirilmiş sınıflar, birden fazla sınıfın bir öğretmen yönetiminde, birlikte çalışması esasına dayalı olarak oluşturulmuş sınıflardır. Little (1994; Akt. Başar

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

ve Akan, 2015) ise birleştirilmiş sınıflarda eğitimi; farklı yaş, sınıf ve özellikteki öğrencilerin aynı grup içinde öğrenim görmeleri olarak ifade etmektedir.

Türkiye’de 30.03.2012 tarih ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012)” ile zorunlu eğitimde 4+4+4 sistemine geçilmiştir. Bu çerçevede; birleştirilmiş sınıf uygulaması, Türkiye’de eğitim sisteminde yer alan 12 yıllık zorunlu eğitimin ilk 4 yıllık döneminde uygulanmaktadır. Yeni uygulama ile 4+4+4 sisteminde; ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıflardan; ortaokul ise 5, 6, 7 ve 8. sınıflardan oluşmuştur. Yapılan bu değişiklik, birleştirilmiş sınıf uygulamasında da değişikliği beraberinde getirmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 07.09.2012 tarih ve 151 sayılı “Birleştirilmiş Sınıflar Haftalık Ders Programları” kararı ile birleştirilmiş sınıfların 1. sınıftan 4. sınıfa kadar tek öğretmenli, iki öğretmenli ve üç öğretmenli oluşturulma şekilleri, öğretmenli ve ödevli dersleri haftalık ders programlarıyla belirtilmiştir (MEB, 2014). Birleştirilmiş sınıf oluşturma şekilleri, öğretmen ve derslik sayısına göre farklılık göstermektedir. Tek öğretmenli okullarda; 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen tarafından okutulur. İki öğretmenli okullarda, 1 ve 2. sınıf öğrencileri bir grup, 3. ve 4. sınıf öğrencileri bir grup olacak şekilde uygulama yapılması önerilir. Üç öğretmenli okullarda ise 1. sınıf bağımsız, 2. ve 3. sınıf öğrencileri bir grup, 4. sınıf bağımsız olacak şekilde uygulama yapılması önerilir (MEB, 2014; Erdem, 2015). Ancak öğrenci, derslik sayısı gibi etkenlere bağlı olarak iki ve üç öğretmenli sınıflarda farklı modeller düzenlenebilir.

Türkiye’de 2004-2005 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılandırmacı eğitim yaklaşımı benimsenmektedir. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı; bilgi, bilginin doğası, nasıl bildiğimiz, bilginin yapılandırılması süreci, bu sürecin nelerden etkilendiği gibi konularla ilgilenmekte ve eğitimsel uygulamalara temel oluşturmaktadır (Ün Açıkgoz, 2002). Yapılandırmacı eğitim yaklaşımında kalıcı öğrenmeler sağlayacak üst düzey becerilerin geliştirilmesi, öğrencinin öğretimin merkezinde yer alması, yaparak yaşayarak öğrenmesi ve en önemlisi öğrenmeyi öğrenmesi hedeflenir. Böylece bilgiyi nasıl ve nerede kullanacağını, kendi öğrenme yollarını ve zorluklarını keşfeder. Bu yaklaşımda, öğrenme sürecinde öğrencilerin sınıf içi etkin katılımı önem kazanırken, öğretmen öğrenciye rehberlik etmektedir (Gözütok, 2007). Sınıf içinde etkili bir eğitim yapılabilmesi ise yapılandırmacı eğitim yaklaşımına uygun hazırlanan eğitim programlarının sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesine bağlıdır. Birleştirilmiş sınıflı okullar dikkate alındığında, farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin bir arada okutulması doğal olarak yapılandırmacı yaklaşıma uygun hazırlanan eğitim programlarının uygulanmasında biraz daha fazla sorun yaşanabileceği gerçeğini gündeme

getirmektedir. Bu çerçevede, birleştirilmiş sınıf uygulamasının yürütüldüğü okulların köylerde yer alması ve bu okulların kültür merkezi olarak kabul edilebilecek tek yer olması, yaşanan sorunların ortaya çıkarılmasının ve çözüm yolları aranmasının önemini artırmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla; birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin öğretmenden, öğrenciden, veliden, programdan, eğitim sisteminden ve donanımdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

YÖNTEM

Bu başlık altında; araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama aracı ve verilerin toplanmasına, verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, algıları ve olayları gerçekçi ve bütüncül biçimde derinlemesine ortaya koymayı amaçlayan nitel araştırma yöntemine (Yıldırım ve Şimşek, 2013) uygun olarak durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının bir ya da daha fazla durumu ayrıntılı bir biçimde ortaya koyduğu nitel araştırma desenidir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Durum çalışması araştırmaları gücünü; araştırmacının durumu detaylıca araştırmasından, derinlemesine incelemesinden, özetten detaya çıkıp uzun dönemli yoğun uğraşlar yoluyla ya durumu düzenli bir şekilde ziyaret ederek ya da yüz yüze gelerek durumun karmaşıklığını anlamasını sağlamasından alır (Ashley, 2017). Böylece araştırmacı, bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlayabilir, olaya ilişkin geçerli olabilecek açıklamalar geliştirebilir ve bir olayı değerlendirebilir (Gall ve Borg, 1996; Akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında Millî Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgiler doğrultusunda, Sivas ili merkeze bağlı 21 okulda birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 30 öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Her bir öğretmene mail ve telefon aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bu süreçte birçok öğretmenin görevlendirme ile merkezde olduğu, bazılarının doğum izninde olduğu, bazı

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

okullarda da liste ile okullarda bulunan öğretmen sayısının uyuşmaması nedenleriyle görüşme yapılamamıştır. Bu çerçevede araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Sivas ili merkeze bağlı 15 farklı okulda birleştirilmiş sınıflarda görev yapan ve ulaşılan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerin araştırmaya katılımında, gönüllülük esas alınmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin kişisel bilgilerine Tablo1’de yer verilmiştir.

Tablo 1

Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bilgiler

Değişkenler		f
Cinsiyet	Erkek	9
	Kadın	6
Mezun Olunan Fakülte/ Bölüm	Eğitim Fakültesi/ Sınıf Öğretmenliği	14
	Güzel Sanatlar Fakültesi/ Resim	1
Görev	Müdür Yetkili Öğretmen	9
	Öğretmen	6
Kıdem	1-5 yıl arası	5
	6-10 yıl arası	7
	11-15 yıl arası	3
TOPLAM		15

Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 9’u erkek, 6’sı kadın; 14’ü Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü mezunu, 1’i ise Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü mezunudur. Öğretmenlerin 9’u müdür yetkili öğretmen, 6’sı öğretmen olarak çalışmaktadır. Öğretmenlerin 5’i 1-5 yıl arası, 7’si 6-10 yıl arası, 3’ü ise 11-15 yıl arası kıdeme sahiptir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmacı tarafından hazırlanan ve iki bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı görüşme formunu hazırlamadan önce alanyazını detaylı bir şekilde incelemiş ve soru havuzu oluşturmuştur. Hazırlanan görüşme formu, alanında uzman 2 öğretim üyesine (uzmanlık alanı Eğitim Programları ve Öğretim ile Sınıf Öğretmenliği olan) uzman görüşüne sunulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Formun birinci kısmında, öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler bölümüne; formun ikinci kısmında ise birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin eğitim programlarının uygulanmasında öğretmenden, öğrenciden, veliden, programdan, eğitim sisteminden ve donanımdan kaynaklanan sorunlarının ve çözüm önerilerinin neler olduğunu belirlemeye yönelik 6 açık uçlu soruya yer verilmiştir. Öğretmenlere formlar, e-

mail ve telefon aracılığıyla gönderilmiş ve bu yollarla geri toplanmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılan öğretmenlere kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve verilen bilgilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı belirtilerek, sorulara içten ve doğru cevap verebilmeleri sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, bilgisayar destekli nitel veri analizi kullanılmıştır. Hem nitel veri analizinin gerçekleştirilmesi hem de ortaya çıkan durumun modellenmesinde, QSR NVIVO 10 programından faydalanılmıştır. Verilerin analizinde, nitel araştırma desenine uygun olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin daha küçük içerik kategorilerinin özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk vd. 2013). İçerik analizi; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve tanımlanması ile bulguların yorumlanması süreçleri birbirine benzer olan verilerin kod ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenmesine ve yorumlanmasına imkân sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede veriler, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmış, kodlar ile temalar bulunmuş ve düzenlenmiş, bulgular açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmalarda, geçerliğin ve güvenirliliğin sağlanması çok önemlidir. Araştırmada geçerliği sağlamak için araştırma sonuçlarının aktarılabilirliğini sağlamak gerekmektedir. Bu çerçevede toplanan veriler, özgünlüğü korunarak, yorum katmadan okuyucuya aktarılmıştır. Ayrıca araştırmada geçerliliği artırmak amacıyla veriler ayrıntılı bir şekilde rapor edilmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Sönmez ve Alacapınar, 2011). Bu çerçevede, her bir aşamada yapılan işlemler ayrıntılı bir şekilde rapor edilmiştir. Araştırmada güvenirliliği sağlamak amacıyla, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramının dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü okuyucu, araştırma verilerini yorum katmadan okuma fırsatı bulmalı, araştırmanın sonuçlarını verilere göre değerlendirmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle araştırmacı tarafından yapılan çözümlemeler sonucu elde edilen kodlar, tablolaştırılmış ve çözümlemelere kaynaklık eden doğrudan alıntılar, metin içerisinde üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan ve tırnak içerisinde italik yazı stiliyle gösterilmiştir. Ayrıca kimlik gizliliği, alıntıların başında verilen açıklayıcı kodlar aracılığıyla sağlanmıştır (Örneğin; **Ö2-E** kısaltmasının açılımı **Ö2**” Öğretmen-2, **“E”** = Erkek şeklindedir). Bunun yanı sıra, araştırmacı tarafından araştırmada elde edilen veriler tekrar tekrar yeniden çözümlenmiş, değerlendirilmiş ve araştırmacı dışında bir Eğitim Bilimleri uzmanının araştırma

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

sürecinin tüm aşamalarına ilişkin değerlendirmelerde bulunması sağlanmıştır. Bu sayede, uzman görüşü aracılığıyla veriler üzerinde tekrar düşünülmesi; veriler arasındaki boşlukların kapanması, daha derin ve güçlü fikirlerin ortaya çıkması sağlanmaya çalışılmıştır (Creswell, 2014; Lichtman, 2006).

BULGULAR ve YORUM

Araştırmının bu bölümünde, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara ve görüşlere kaynaklık eden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlara ve Sorunların Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında öğretmenden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sorunlar	f
Deneyimsiz olma	13
Birden çok sınıfa yetişememe	7
Yeterince birleştirilmiş sınıf eğitimi almamış olma	4
Okulun yapısal sorunları ile uğraşmak zorunda olma	4
Köy yaşamına uzak olma	3
Sürekli öğretmen değişmesi	3
Sınıf yönetimini sağlayamama	2
Yaşının fazla olması	2
Meslektaş desteği alamama	1
Teknolojiyi yeterince kullanamama	1
Kendini yetiştirmede isteksiz olma	1
TOPLAM	41

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinde en çok “Deneyimsiz olma” ve “Birden çok sınıfa yetişememe” kategorilerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra oluşan kategoriler; “Yeterince birleştirilmiş sınıf eğitimi almamış olma”, “Okulun

yapısal sorunları ile uğraşmak zorunda olma”, “Köy yaşamına uzak olma”, “Sürekli öğretmen değişmesi”, “Sınıf yönetimini sağlayamama”, “Yaşının fazla olması”, “Meslektaş desteği alamama”, “Teknolojiyi yeterince kullanamama” ve “Kendini yetiştirmede isteksiz olma” şeklindedir. Öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

Ö2-E “*Daha mesleğinin ilk yıllarında öğretmenliğe dair sadece teorik bilgisi olan öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda görev yapması yani tecrübe eksikliği.*”

Ö12-E “*Öğretmen deneyimimizin az olduğu meslek yıllarımıza gelen birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulu öğretmenliği.*”

Ö10-E “*Aynı anda dört sınıfı bir arada yönetmek ve ilgilenmek konusunda zorlanıyorum.*”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan en önemli sorunlarının meslekte deneyimsiz olmaları ve birden çok sınıfa yetişememeleri olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara ise Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3

Öğretmenden Kaynaklanan Sorunlara Ait Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çözüm Önerileri	f
Üniversitede birleştirilmiş sınıflarda eğitim dersinin saati artırılmalı.	10
Üniversitede birleştirilmiş sınıflarda staj yapılması sağlanmalı.	10
Fiziki yapı ile öğretmen ilgilenmemeli.	4
Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin deneyimlerini paylaşması sağlanmalı.	4
Deneyimsiz öğretmenler gönderilmemeli.	3
Birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlere maddi iyileştirme yapılmalı.	3
Köy şartları bilinerek tercih yapılması sağlanmalı.	2
Emekliliği gelenler zorunlu emekli olmalı.	2
Öğretmenlerin sürekli yer değişimi olmamalı.	2
Birleştirilmiş sınıflarda sınıf yönetimi eğitimi verilmeli.	1
Tek öğretmen olmamalı.	1
Teknoloji eğitimi alınmalı.	1
En fazla iki şube bir arada olmalı.	1
TOPLAM	44

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinde en çok frekansa sahip olan kategorilerin “Üniversitede birleştirilmiş sınıflarda eğitim dersinin saati artırılmalı” ve Üniversitede birleştirilmiş sınıflarda staj yapılması sağlanmalı” olduğu görülmektedir. Daha sonra en fazla frekanstan en aza doğru sırasıyla “Fiziki yapı ile öğretmen ilgilenmemeli”, “Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin deneyimlerini paylaşması sağlanmalı”, “Deneyimsiz öğretmenler gönderilmemeli”, “Birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlere maddi iyileştirme yapılmalı”, “Köy şartları bilinerek tercih yapılması sağlanmalı”, “Emekliliği gelenler zorunlu emekli olmalı”, “Öğretmenlerin sürekli yer değişimi olmamalı” ve “Birleştirilmiş sınıflarda sınıf yönetimi eğitimi verilmeli” çözüm önerilerinin öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

Ö13-E “Üniversitede Sınıf Öğretmenliği Bölümünde eğitim alan öğrencilerin birleştirilmiş sınıf dersini alırken veya stajları sırasında kesinlikle köy okulunda mümkünse BSİO’larda uygulama yapmalarını sağlamak.”

Ö1-E “Üniversitede birleştirilmiş sınıf öğretimi dersinin saati artırılmalı, öğrencilerin birleştirilmiş sınıflı okullarda staj yapmaları sağlanmalı.”

Ö6-K “Eğitim fakültelerinde birleştirilmiş sınıflar için ayrı ve daha kapsamlı eğitim verilmeli.”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara yönelik çözüm önerileri arasında en fazla, üniversitede alınan eğitim sırasında bu sorunların çözülmesi gerektiğine vurgu yaptığı görülmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin mesleğe başlamadan önce üniversitede birleştirilmiş sınıflarda eğitim ders saati artırılarak ve birleştirilmiş sınıflarda staj yapma imkânı sağlanarak bilgi ve deneyim kazanmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlara ve Sorunların Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında öğrenciden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4**Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri**

Sorunlar	f
Hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması	5
Derse karşı ilgisiz olması	5
Eğitimin önemini bilmemesi	5
Köy işlerinde çalışması	4
Derse dikkatini verememe	3
Yeterli materyali olmaması	3
Diğer öğrencilerle ilgilenilirken sıkılması	3
Seviye farklılığı olması	2
Ödev yapmaması	2
Devamsızlık yapması	2
Sosyal olmaması	1
Hedef belirleyememesi	1
Okumaması	1
TOPLAM	37

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinde en çok “Hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması”, “Derse karşı ilgisiz olması”, “Eğitimin önemini bilmemesi” kategorilerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra oluşan kategoriler; “Köy işlerinde çalışması”, “Derse dikkatini verememe”, “Yeterli materyali olmaması”, “Diğer öğrencilerle ilgilenilirken sıkılması”, “Seviye farklılığı olması”, “Ödev yapmaması”, “Devamsızlık yapması”, “Sosyal olmaması”, “Hedef belirleyememesi” ve “Okumaması” şeklindedir. Öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

Ö12-E “Öğrenciden kaynaklanan sorunlar hazırbulunuşluk düzeyinin sınıf seviyesine göre altta oluşu.”

Ö7-K “Öğrencinin geldiği çevrenin okuma oranı düşük olduğu için okula ve derslere karşı ilgi düşük olabiliyor.”

Ö9-E “Köyde öğrencilerin yeteri kadar derslere ilgili olmaması”

Ö4-K “Eğitimin öneminin gelecekteki öneminin yeterince bilinmemesi anlaşılamaması.”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan en önemli sorunlarının hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması, derse karşı ilgisiz olmaları, eğitimin önemini bilmemeleri olduğu söylenebilir.

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara ise Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

Öğrenciden Kaynaklanan Sorunlara Ait Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çözüm Önerileri	f
Öğretmenin sınıfta etkili sınıf yönetimi sayesinde öğrencinin ilgi ve dikkati sağlanmalı.	10
Veli ile görüşülerek devamsızlığın önüne geçilmeli.	4
Veli ile iletişime geçilerek desteği sağlanmalı.	3
Araç-gereçlerin temini sağlanmalı.	3
Birleştirilmiş sınıflar kapatılmalı.	2
Örnek kişiler getirilerek motivasyon artırılmalı.	2
Ödevleri takip etmesi sağlanmalı.	1
Eğitimin önemi kavratılmalı.	1
Hazırbulunuşluk düzeylerini artıran etkinlikler yapılmalı.	1
Sosyal faaliyetler artırılmalı.	1
Öğrencilere çalışma ortamları oluşturulmalı.	1
TOPLAM	29

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinde en çok frekansa sahip olan kategorinin “Öğretmenin sınıfta etkili sınıf yönetimi sayesinde öğrencinin ilgi ve dikkati sağlanmalı” olduğu görülmektedir. Daha sonra en fazla frekanstan en aza doğru “Veli ile görüşülerek devamsızlığın önüne geçilmeli”, “Veli ile iletişime geçilerek desteği sağlanmalı”, “Araç-gereçlerin temini sağlanmalı”, “Birleştirilmiş sınıflar kapatılmalı”, “Örnek kişiler getirilerek motivasyon artırılmalı”, “Ödevleri takip etmesi sağlanmalı”, “Eğitimin önemi kavratılmalı”, “Hazırbulunuşluk düzeylerini artıran etkinlikler yapılmalı”, “Sosyal faaliyetler artırılmalı” ve “Öğrencilere çalışma ortamları oluşturulmalı” çözüm önerilerinin öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

Ö6-K “Birleştirilmiş sınıflarda dikkat sorununun çözümü öğretmenin sınıfı etkili bir şekilde yönetebilmesine bağlıdır.”

Ö2-E “Birleştirilmiş sınıflar köylerde olduğundan devamsızlık çok fazla yapılmaktadır. Özellikle ilkbaharda artmaktadır. Bu durumun en aza indirilmesi için okul veli işbirliği çok önemlidir. Gereksiz devamsızlığın önüne geçmek için birebir veli görüşmesi veya ev ziyaretleri yapılabilir.”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara yönelik çözüm önerileri arasında en fazla, öğretmenin sınıfta etkili sınıf yönetimi sayesinde öğrencinin ilgi ve dikkati sağlanması gerektiğini belirtmesi, başta öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması, derse karşı ilgisiz olması olmak üzere öğrenciden kaynaklanan sorunların öğretmenin mesleki yeterliliği ve becerisi ile çözülebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Veliden Kaynaklanan Sorunlara ve Sorunların Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında veliden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6

Veliden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sorunlar	f
İlgisiz olması	13
Eğitimin değerini bilmemesi	7
Eğitim seviyesinin düşük olması	6
Maddi destek sağlamaması	4
Velinin öğrencinin yanında olmaması, uzakta çalışması	2
Sistemi bilmemesi	2
Kalabalık aile ortamı olması	2
Çocuğunu köy işlerinde çalıştırması	2
Öğrencisini tanımaması	1
Olumsuz yönleri kabullenmemesi	1
Ailevi sorunları çocuğa yansıtması	1
TOPLAM	41

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinde en çok “İlgisiz olması”, “Eğitimin değerini bilmemesi” ve “Eğitim seviyesinin düşük olması” kategorilerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra oluşan kategoriler; “Maddi destek sağlamaması”, “Velinin öğrencinin yanında olmaması, uzakta çalışması”, “Sistemi bilmemesi”, “Kalabalık aile ortamı olması”, “Çocuğunu köy işlerinde çalıştırması”, “Öğrencisini tanımaması”, “Olumsuz yönleri kabullenmemesi” ve “Ailevi sorunları çocuğa yansıtması” şeklindedir. Öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

Ö10-E “Velilerin çocuklarıyla ilgilenmemesi.”

Ö4-K “Eğitim ve öğretimin değerinin ailece bilinmesinin yetersizliği.”

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Ö8-E “*Annelerin ve babaların eğitim seviyesi düşük olması nedeni ile öğrenciye yeterince yardımcı olamaması.*”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin veliden kaynaklanan en önemli sorunlarının velilerin ilgisiz olmaları, eğitimin değerini bilmemeleri ve eğitim seviyesinin düşük olmasından dolayı öğrencisine yardımcı olamaması olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara ise Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7

Veliden Kaynaklanan Sorunlara Ait Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çözüm Önerileri	f
Veli eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilmeli.	9
Velilerin eğitime katılması sağlanmalı.	5
Ev ziyaretleri yapılarak öğretmen-veli iletişimi sağlanmalı.	3
Öğrencilerini takip etmesi, ilgilenmesi sağlanmalı.	2
Sistem velilere anlatılmalı.	2
Çocuğunu tanıması sağlanmalı.	2
Çocuğunu okula göndermeyen velilere yaptırımlar uygulanmalı.	2
Velilere yaşadığı yerde iş imkânı sağlanmalı.	1
Velinin okula maddi desteği yasal boyuta taşınmalı.	1
Ailevi sorunlar çocuğun yansıtılmamalı.	1
TOPLAM	28

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinde en çok frekansa sahip olan kategorilerin “Veli eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilmeli”, “Velilerin eğitime katılması sağlanmalı”, “Ev ziyaretleri yapılarak öğretmen-veli iletişimi sağlanmalı” olduğu görülmektedir. Daha sonra en fazla frekanstan en aza doğru “Öğrencilerini takip etmesi, ilgilenmesi sağlanmalı”, “Sistem velilere anlatılmalı”, “Çocuğunu tanıması sağlanmalı”, “Çocuğunu okula göndermeyen velilere yaptırımlar uygulanmalı”, “Velilere yaşadığı yerde iş imkânı sağlanmalı”, “Velinin okula maddi desteği yasal boyuta taşınmalı” ve “Ailevi sorunlar çocuğun yansıtılmamalı” çözüm önerilerinin öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

Ö4-K “Ailelerin eğitim ve öğretiminin değerini bilmesi için velilere eğitim verilmesi.”

Ö12-E “Velilerin de yaygın eğitim, panel, konferans, seminer, burs toplantı vs. ile eğitilmesi gerekli.”

Ö10-E “Velinin de ilgisini çekecek öğrenci veli iş birliğine dayalı etkinlikler yapılabilir.”

Ö2-E “Köylerde velilerin okula ilgi göstermesi için onlarla daha iyi ilişkiler kurmak zorunludur. Bunun için köyün sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı bilinmelidir. Onları anlamaya çalışmalı, sorunları çözmek için yardımcı olma isteği gösterilmelidir. Bunun için ev ziyaretleri ya da belirli aralıklarla telefon görüşmeleri etkili olmaktadır.”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlarının üstesinden gelebilmek için velilerin eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilmesi, velilerin eğitime katılmasının sağlanması, öğretmenler tarafından ev ziyaretleri yapılarak öğretmen-veli iletişimi kurulması gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

Programdan Kaynaklanan Sorunlara ve Sorunların Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında programdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8

Programdan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sorunlar	f
Birleştirilmiş sınıflara özgü programın olmaması	18
Bazı derslerde etkinliklerin seviyeye uygun olmaması	7
Programı yetiştirememesi, süre sıkıntısı yaşama	6
Kılavuz ve ders kitaplarının birleştirilmiş sınıflara uygun olmaması	4
Programların sürekli değişmesi	1
TOPLAM	37

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinde en çok “Birleştirilmiş sınıflara özgü programın olmaması” kategorisine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra oluşan kategoriler; “Bazı derslerde etkinliklerin seviyeye uygun olmaması”, “Programı

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

yetiştirememesi, süre sıkıntısı yaşama”, “Kılavuz ve ders kitaplarının birleştirilmiş sınıflara uygun olmaması”, “Programların sürekli değişmesi” şeklindedir. Öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

Ö6-K “Müstakil ve birleştirilmiş sınıfların müfredatının aynı olması.”

Ö1-E “1. 2. 3. sınıflarda Türkçe dersinde etkinliklerin öğrenci seviyelerine uygun olmaması”

Ö10-E “Etkinliklerin öğrenci seviyesine uygun olmaması.”

Ö7-K “Müfredatın tamamı yetişmeyebiliyor.”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin programdan kaynaklanan en önemli sorununun birleştirilmiş sınıf uygulamasının normal sınıf uygulamasından farklı olmasına rağmen birleştirilmiş sınıflara özgü programın olmaması olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara ise Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9

Programdan Kaynaklanan Sorunlara Ait Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çözüm Önerileri	f
Birleştirilmiş sınıflara özel program hazırlanmalı.	19
Birleştirilmiş sınıflara uygun ders kitabı ve etkinlikler hazırlanmalı.	8
Program ve fiziki şartlar birlikte ele alınmalı.	3
Programlar sürekli değiştirilmemeli.	1
TOPLAM	31

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinde en çok frekansa sahip olan kategorilerin “Birleştirilmiş sınıflara özel program hazırlanmalı” ve “Birleştirilmiş sınıflara uygun ders kitabı ve etkinlikler hazırlanmalı” olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla “Program ve fiziki şartlar birlikte ele alınmalı” ve “Programlar sürekli değiştirilmemeli” çözüm önerilerinin öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

Ö6-K “Birleştirilmiş sınıflar için ayrı müfredat oluşturulmalı.”

Ö12-E “Birleştirilmiş sınıflı ilkokulların düzeyinde, ihtiyaçlarına göre, niteliği ve niceliği yaşlarına uygun birleştirilmiş sınıflar için ilkokul müfredatı olmalı.”

Ö5-E “Ders kitapları BSİO'ya uygun olarak düzenlenmeli.”

Ö10-E “Öğretmenlerden etkinlikler hakkında dönüt alınmalı ve etkinlikler güncellenmeli.”

Bu görüşlerden hareketle; öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlarının öncelikli olarak birleştirilmiş sınıflara özel program, birleştirilmiş sınıflara uygun ders kitabı ve etkinlikler hazırlanmasıyla çözülebileceğini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlara ve Sorunların Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10

Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sorunlar	f
Dört sınıfın bir arada okutulması	9
Birleştirilmiş sınıf gerçeğinin bakanlıkça kavranmaması, önemsenmemesi	6
Birleştirilmiş sınıflardan mezun öğrencilerin aynı sınava tabi tutulması	6
Birleştirilmiş sınıf uygulamasının olması	5
Sınıfta kalmanın veli inisiyatifine bırakılması	3
Sistemin sürekli değişmesi	2
Sürekli öğretmen değişmesi	1
Deneyimsiz öğretmen ataması yapılması	1
TOPLAM	33

Tablo 10 incelendiğinde, öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinde en çok “Dört sınıfın bir arada okutulması”, “Birleştirilmiş sınıf gerçeğinin bakanlıkça kavranmaması, önemsenmemesi”, “Birleştirilmiş sınıflardan mezun öğrencilerin aynı sınava tabi tutulması” kategorilerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra oluşan kategoriler; “Birleştirilmiş sınıf uygulamasının olması”, “Sınıfta kalmanın veli inisiyatifine

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

bırakılması”, “Sistemin sürekli değişmesi”, “Sürekli öğretmen değişmesi”, “Deneyimsiz öğretmen ataması yapılması” şeklindedir. Öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

Ö7-K “Bir okula bir müdür yetmez iken BSİO’da bir öğretmenin hem 4 sınıfın öğretmeni hem müdürü hem de hademesi olması bekleniyor.”

Ö1-E “4 sınıf bir arada eğitimin zorlukları, birleştirilmiş sınıf gerçeğinin bakanlıkça kavranmamış olması. Temeli sağlam tutmadan üstüne kat çıkılması.”

Ö6-K “Eşit şartlarda eğitim almayan öğrencilerin aynı sınavlara tabi tutulması.”

Bu görüşlerden hareketle öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan en önemli sorunları; dört sınıfın bir arada okutulması, birleştirilmiş sınıf gerçeğinin bakanlıkça kavranmaması, önemslenmemesi, birleştirilmiş sınıflardan mezun öğrencilerin aynı sınava tabi tutulması olarak belirtmeleri öğrencilerin eşit şartlarda eğitim-öğretim görmediklerini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 11’de yer verilmiştir

Tablo 11

Eğitim Sisteminden Kaynaklanan Sorunlara Ait Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çözüm Önerileri	f
Birleştirilmiş sınıflar tamamen kapatılmalı.	10
Birleştirilmiş sınıflara gereken önem ve destek verilmeli.	6
Sınıfta bırakma öğretmen kararı olmalı.	3
Bakanlıkta birleştirilmiş sınıflar için birim kurulmalı, birimdeki kişiler deneyimli olmalı.	3
Eğitim sistemi sürekli değişmemeli.	2
Deneyimli öğretmenler atanmalı.	2
Birleştirilmiş sınıflara uygun sistem geliştirilmeli.	1
Birleştirilmiş sınıf öğrencileri ayrı değerlendirilmeli.	1
TOPLAM	28

Tablo 11’de, öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinde en çok frekansa sahip olan kategorinin “Birleştirilmiş sınıflar tamamen kapatılmalı” ve “Birleştirilmiş sınıflara gereken önem ve destek verilmeli” olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla “Sınıfta

bırakma öğretmen kararı olmalı”, “Bakanlıkta birleştirilmiş sınıflar için birim kurulmalı, birimdeki kişiler deneyimli olmalı”, Eğitim sistemi sürekli değişmemeli”, “Deneyimli öğretmenler atanmalı”, “Birleştirilmiş sınıflara uygun sistem geliştirilmeli”, “Birleştirilmiş sınıf öğrencileri ayrı değerlendirilmeli” çözüm önerilerinin öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

Ö1-E “Mümkünse 4 sınıf bir arada okulların kapatılarak en yakın köydeki müstakil sınıflara öğrencilerin taşınması.”

Ö6-K “Bütün köy okulları müstakil sınıflı olmalı ya da ilkokullar da taşınmalı eğitime dâhil edilmeli.”

Ö8-E “Bir yıl boyunca amir, memur olarak ziyaret edilmeyen okullar vardır. Bu okullarda sahipsizlik denetimsizlik ve öğretmen amir ilişkisi yoktur. Okulun muhtara değil Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olduğu amir, memur ve teknik ekiple okullara hissettirilmelidir.”

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunların öncelikli olarak ya birleştirilmiş sınıfların tamamen kapatılarak ya da birleştirilmiş sınıflara gereken önem ve desteğin verilerek çözülebileceğini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Donanımdan Kaynaklanan Sorunlara ve Sorunların Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında donanımdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara Tablo 12’de yer verilmiştir.

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 12

Donanımdan Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Sorunlar	f
Teknolojik araç-gereç ve internet sorunu yaşanması	10
Soba olması	8
Materyallerin yetersiz olması	8
Laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamların olmaması	7
Çevre düzenlemesinin yeterli olmaması	4
Temizlik ve su sıkıntısı olması	3
Ödeneğin yetersiz olması	2
Elektrik kesintisi olması	1
Gerekli personelin olmaması	1
TOPLAM	44

Tablo 12 incelendiğinde, öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinde en çok “Teknolojik araç-gereç ve internet sorunu yaşanması”, “Soba olması”, “Materyallerin yetersiz olması” ve “Laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamların olmaması” kategorilerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra oluşan kategoriler; “Çevre düzenlemesinin yeterli olmaması”, “Temizlik ve su sıkıntısı olması”, “Ödeneğin yetersiz olması”, “Elektrik kesintisi olması”, “Gerekli personelin olmaması” şeklindedir. Öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

Ö12-E *“Teknolojik araç gereçler yetersiz, internet uzaklıkla ilgili kesintili olabiliyor, toz çok olduğu için donanımlar sık sık arıza veriyor.”*

Ö11-K *“Okullar genel olarak materyal, donanım eksikliği yaşıyor. Özellikle merkezden uzaklaştıkça bu sorunlar daha da artıyor.”*

Ö1-E *“Okulların sobalı olması.”*

Ö6-K *“Fen laboratuvarı, bilişim sınıfı eksikliği.”*

Bu görüşlerden hareketle, öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan en önemli sorunları; teknolojik araç-gereç ve internet sorunu yaşanması, hâlen okullarda ısınmanın soba ile sağlanması, materyallerin yetersiz olması, laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamların olmaması olarak belirtmeleri öğrencilerin alması gereken nitelikli eğitim-öğretim faaliyetlerinin bu sorunlardan etkilendiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin cevaplarından elde edilen bulgulara ise Tablo 13’te yer verilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde, öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinde en çok frekansa sahip olan kategorin “Teknolojik araç-gereçler temin edilmeli ve internet problemi çözülmeli”, “Materyal desteği sağlanmalı”, “Personel desteği sağlanmalı, böylece öğretmen donanımsal sıkıntılarla uğraşmamalı”, “Laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamlar oluşturulmalı” ve “Kalorifer sistemi kurulmalı” olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla “Su problemi çözülmeli”, “Çevre fiziki şartları iyileştirilmeli”, “Ödenekler artırılmalı”, “Elektrik sorunu çözülmeli”, “Teknolojik aletlerin garanti süresi artırılmalı” çözüm önerilerinin öğretmenler tarafından dile getirildiği görülmektedir.

Tablo 13

Donanımdan Kaynaklanan Sorunlara Ait Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Çözüm Önerileri	f
Teknolojik araç-gereçler temin edilmeli ve internet problemi çözülmeli.	9
Materyal desteği sağlanmalı.	8
Personel desteği sağlanmalı, böylece öğretmen donanımsal sıkıntılarla uğraşmamalı.	6
Laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamlar oluşturulmalı.	5
Kalorifer sistemi kurulmalı.	5
Su problemi çözülmeli.	2
Çevre fiziki şartları iyileştirilmeli.	2
Ödenekler artırılmalı.	2
Elektrik sorunu çözülmeli.	2
Teknolojik aletlerin garanti süresi artırılmalı.	1
TOPLAM	42

Öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ait çözüm önerilerine ilişkin görüşlerine kaynaklık eden örnek ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

Ö4-K “Normal okullar gibi BSİO'lara da akıllı tahta takılmalı, Fen laboratuvarı oluşturulmalı, okullara kalorifer sistemi kurulmalı.”

Ö6-K “Milli Eğitim Müdürlükleri birleştirilmiş sınıflı okullara da malzemelerin temininde ve bakımında daha fazla ilgi göstermeli. Tüm köy okullarında fen laboratuvarı ve bilişim sınıfları oluşturulmalı. Bunun içinde yine Milli Eğitim Müdürlükleri köy okullarına destek olmalı.”

Ö9-E “İşkur veya köylere hizmet götürme birliğinden düzenli ve maaşlı okullara hizmetli temin edilmeli.”

Ö1-E “Soba yerine kalorifer sistemi yapılmalı.”

Bu görüşlerden hareketle; öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunların arasında öncelikli olarak teknolojik araç-gereçler temin edilmesi ve internet problemi çözülmesi, materyal desteği sağlanması ve personel desteği sağlanarak öğretmenin donanımsal sıkıntılarla uğraşmamasının sağlanması, laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamların oluşturulması, kalorifer sisteminin kurulması ile çözülmesini belirtmesi Millî Eğitim Bakanlığının okullara eşit imkânlar sunma noktasında yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu başlık altında, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında öğretmenden, öğrenciden, veliden, programdan, eğitim sisteminden ve donanımdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerinden elde edilen sonuçlara ve bu sonuçların konu ile ilgili alanyazınla karşılaştırılması neticesinde oluşan tartışma bölümüne yer verilmiştir.

Öncelikle birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında öğretmenden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşleri belirlenmiştir. Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin en çok meslekte deneyimsiz olma ve birden çok sınıfa yetişememe konusunda sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin üniversite eğitimi süresince yeterince birleştirilmiş sınıf eğitimi almamış olmalarını, okulun yapısal sorunları ile de uğraşmak zorunda olmalarını, köy yaşamına uzak olmalarını, okullarda sürekli öğretmenlerin değişmesini, sınıf yönetimini sağlayamamalarını, yaşlarının fazla olmasından dolayı zorlandıklarını, meslektaş desteği alamamalarını, teknolojiyi yeterince kullanamamalarını ve kendini yetiştirmede isteksiz olmalarını sorunlar arasında dile getirdikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde Elma (2013) tarafından yapılan araştırmada Birleştirilmiş Sınıflı Okullarda (BSO) görev yapan öğretmenlerin BSO’da görev yapmak için yeterli deneyime sahip olmadığını düşündüğü tespit edilmiştir. Sözer (2019), Yıldırım, Elma, Yazıcı, Öcal ve Zabun (2016), Karakuş (2016), Yıldız ve Köksal (2009) tarafından yürütülen araştırmalarda da elde edilen bulguyu destekler nitelikte, birleştirilmiş sınıflarda öğretim yaparken öğretmenlerin deneyimsiz olmalarından dolayı sorun yaşadıkları dile getirilmiştir. Araştırmada birden çok sınıfa yetişememe konusunda öğretmenlerin sorun yaşadığı sonucu da birleştirilmiş sınıflarda zaman sorunu yaşandığını ortaya koyan birçok araştırma sonucu ile örtüşmektedir (Yıldız ve Köksal 2009; Adanur, 2011; Kırıl ve Sağır,

2013; Başar ve Akan, 2015). Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, birçok araştırmada öğretmenlerin lisans eğitimi sırasında aldıkları birleştirilmiş sınıflarla ilgili eğitimi yetersiz bulduklarına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır (Özben, 2000; Sağ, Savaş ve Sezer, 2009; Gebelek, 2011; Palavan ve Göçer, 2017; Çalışoğlu ve Tanışır, 2017). Ayrıca araştırma bulgularına paralel olarak, yapılan araştırmalar ile birleştirilmiş sınıflarda sınıf yönetimi sorunu yaşandığı (Adanur, 2011; Gebelek, 2011; Sözer, 2019) ve sürekli öğretmen değişiminin eğitim-öğretimi olumsuz etkilediği (Yıldız ve Köksal, 2009; Gönül ve Arslan, 2018) ortaya konmuştur. Öğretmenlerin öğretmenden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde, özellikle üniversitede birleştirilmiş sınıflarda eğitim dersinin saatinin artırılması ve üniversitede birleştirilmiş sınıflarda staj yapılmasına imkân sağlanması gerektiğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin fiziki yapı ile öğretmenin ilgilenmemesi yönünde çalışmalar yapılması, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin deneyimlerini paylaşmasını sağlayacak ortamlar oluşturulması, yeni mezun deneyimsiz öğretmenlerin birleştirilmiş sınıf öğretmeni olarak atanmaması, birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlere maddi iyileştirme yapılması, öğretmenlerin köy şartlarını bilerek tercih yapmasının sağlanması, emekliliği gelenlerin zorunlu emekli olmasının sağlanması, öğretmenlerin sürekli yer değişimine izin verilmemesi ve birleştirilmiş sınıflarda sınıf yönetimi eğitimi verilmesi çözüm önerilerini sundukları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularını destekler nitelikte, yapılan araştırmalarda da birleştirilmiş sınıf konulu hizmet içi eğitimler düzenlenmeli (Yıldırım vd., 2016), hizmet öncesi öğretmen eğitiminde yer alan birleştirilmiş sınıflarda öğretim dersi otantik öğrenmeye fırsat verecek şekilde düzenlenmeli ve bu ders kapsamında birleştirilmiş sınıflı okullara yönelik geziler planlanmalı, öğretmen adaylarına birleştirilmiş sınıflı okullarda da uygulama yapma olanağı tanınmalı (Karakuş, 2016), üniversitelerde lisans derslerinde okul yönetimiyle ilgili dersler yer almalı (Palavan ve Göçer, 2017), birleştirilmiş sınıflarda öğretim dersinin teorinin yanında uygulama ağırlıklı olarak okutulmalı, imkânlar çerçevesinde birleştirilmiş sınıf bulunan çevre okullarına gidilmeli ve derse katılım sağlanmalı, öğrenciler ortamı görüp kendini geliştirmeli, birleştirilmiş sınıflarda öğretim dersi en az iki dönem okutulmalı, karşılaşılan sorunlara çözüm bulmak için bu konuda deneyimli kişilerden bilgi alınmalı (Çalışoğlu ve Tanışır, 2017), üniversitelerin Sınıf Öğretmenliği Lisans Programlarında birleştirilmiş sınıflı okullara yönelik daha detaylı bilgiler verilmeli, özellikle mevzuat ve okul yönetimi konusunda detaylı bilgiler verilmeli (Göçer, 2014), Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında bulunan birleştirilmiş sınıf dersi sadece teoride kalmamalı köy ortamı ile ilgili deneyimlerini artırmak ve köy ortamına uyumu sağlamak amacıyla köy okullarında uygulamalı olarak yapılmalı (Yıldız, 2011), öğretmen eğitimi açısından YÖK ile iş birliğine

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

geçilerek “birleştirilmiş sınıflarda öğretim uygulamaları” dersinin içerik ve süresi artırılmalı, öğretmen adayları göreve başlamadan önce uzun süreli deneyim kazanmalı (Sözer, 2019) çözüm önerileri sunulmuştur. Ayrıca Adanur (2011), birleştirilmiş sınıflı okullarda çalışacak olan öğretmenlerin hem birleştirilmiş sınıf hem de yapılandırmacı yaklaşımla ilgili daha donanımlı hâle getirilmesi için çalışmalara yer verilmesinin önemine değinmiştir.

Araştırmada, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında öğrenciden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin neler olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlar arasında en fazla öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması, derse karşı ilgisiz olmaları, eğitimin önemini bilmemeleri konularında sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin; öğrencilerin köy işlerinde çalışmaları, derse dikkatlerini verememeleri, yeterli materyale sahip olmamaları, birleştirilmiş sınıf uygulanmasında öğretmen diğer öğrencilerle ilgilenilirken sıkılmaları, öğrencilerin seviyelerinin birbirinden farklı olması, ödev yapmamaları, devamsızlık yapmaları, sosyal olmamaları, hedef belirleyememeleri ve yeterinde okumamaları sorunlarını da ifade ettikleri belirlenmiştir. Yapılan alanyazın taraması sonucunda, araştırma bulgularına paralel olarak öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük, derse karşı ilgisiz (Summak, Gören Summak ve Gelebek, 2011; Adanur, 2011; Gönül ve Arslan, 2018) ve dikkatlerinin dağınık olduğu (Summak vd., 2011, 2011; Adanur, 2011; Elma, 2013; Gönül ve Arslan, 2018), öğrencilerin köy işlerinde çalışmaları, devamsızlık yapmamaları (Yıldız ve Köksal, 2009; Başar ve Akan, 2015; Palavan ve Göçer, 2017), sosyalleşme problemi yaşamaları (Yıldız ve Köksal, 2009) yaşanan sorunlar arasında dile getirilmiştir. Öğretmenlerin öğrenciden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde, özellikle öğretmenlerin sınıfta etkili sınıf yönetimi sayesinde öğrencilerin ilgi ve dikkati sağlaması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca öğretmenler; öğretmenler tarafından veli ile görüşülerek devamsızlığın önüne geçilmesi ve velilerin desteğinin sağlanması, araç-gereçlerin temininin sağlanması, birleştirilmiş sınıfların kapatılması, okullara örnek kişiler getirilerek öğrencilerin motivasyonun artırılması, velilerin öğrencilerin ödevlerini takip etmesinin sağlanması, eğitimin öneminin kavratılması, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini artıran etkinliklerin yapılması, sosyal faaliyetlerin artırılması ve öğrencilere çalışma ortamları oluşturulması çözüm önerilerini sundukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Palavan ve Göçer (2017) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin devamsızlık problemlerini çözmek için ailelerle çok iyi bir iletişim kurulmalı önerisi sunulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen birleştirilmiş sınıfların

kapatılması önerisini destekler nitelikte, Gönül ve Arslan (2018) tarafından birleştirilmiş sınıftan mezun öğrencilerin üst eğitim kademesinde karşılaştıkları sorunların incelendiği araştırmada da öğrencilerin büyük bir bölümünün birleştirilmiş sınıfta okumayı önermediği görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında veliden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin neler olduğudur. Araştırma kapsamında; öğretmenlerin en çok; velilerin ilgisiz olmalarını, eğitimin değerini bilmemelerini ve eğitim seviyesinin düşük olmasından dolayı öğrencilerine yeterince destek olamamalarını sorun olarak belirttikleri tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin; velilerin maddi destek sağlamamalarını, öğrencilerinin yanında olmayıp uzakta çalışıyor olmalarını, uygulanan eğitim sistemini bilmemelerini, kalabalık aile ortamlarının olmasını, çocuklarını köy işlerinde çalıştırmalarını, öğrencilerini tanımamalarını, öğrencilerinin olumsuz yönleri kabullenmemelerini ve ailevi sorunlarını çocuklarına yansıtmalarını da veliden kaynaklanan sorunlar arasında belirttikleri tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde; birçok araştırmada velilerin çocuklarına karşı ilgisiz olması sorununa vurgu yapıldığı görülmektedir (Adanur, 2011; Gebelek, 2011; Summak vd., 2011; Başar ve Akan, 2015; Yıldırım vd., 2016). Ayrıca velilerin eğitimin değerini bilmemeleri, eğitime önem vermemeleri (Adanur, 2011; Yıldız ve Köksal, 2009; Summak vd., 2011; Elma, 2013); çocuklarını köy işlerinde çalıştırmaları (Adanur, 2011), yeterince maddi destek sağlamamaları, ekonomik yetersizlik yaşamaları (Yıldız ve Köksal, 2009; Başar ve Akan, 2015) sorunları mevcut araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Öğretmenlerin veliden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde, özellikle velilerin eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilmesi, eğitime katılmalarının sağlanması ve ev ziyaretleri yapılarak öğretmen-veli iletişimi kurulması çözüm önerilerini sundukları tespit edilmiştir. Ayrıca velilerin öğrencilerini takip etmesi, ilgilenmesinin sağlanması, velilere sistemin anlatılması, çocuğunu tanımasının sağlanması, çocuğunu okula göndermeyen velilere yaptırımlar uygulanmasının sağlanması, velilere yaşadığı yerde iş imkânı sunulması, velinin okula maddi desteğinin yasal boyuta taşınması ve velilerin ailevi sorunlarını çocuğuna yansıtmamasının sağlanması öğretmenler tarafından ortaya konan diğer çözüm önerileridir. Yıldırım vd. (2016) tarafından yapılan araştırmada veli eğitimi yapılmalı ve Palavan ve Göçer (2017) tarafından yapılan araştırmada okulun problemlerini çözmede ailelerin desteği alınmalı çözüm önerilerinin mevcut araştırma sonuçlarıyla birebir örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmada, öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında programdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

çözümlerine ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Programdan kaynaklanan sorunlar arasında birleştirilmiş sınıflara özgü programın olmaması sorununun bütün öğretmenler tarafından dile getirilmesi dikkat çeken bir sonuçtur. Bunun yanı sıra; programda yer alan bazı derslerde etkinliklerin seviyeye uygun olmaması, programın yetişmemesi, süre sıkıntısı yaşanması, kılavuz ve ders kitaplarının birleştirilmiş sınıflara uygun olmaması, programların sürekli değişmesi sorunlarının yaşandığı tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflara özgü programın olmaması sorununu benzer şekilde ortaya koyan birçok araştırmaya rastlanmıştır (Sağ vd., 2009; Yıldız ve Köksal, 2009; Adanur, 2011; Summak vd., 2011; Gebelek, 2011; Yıldırım vd. 2016). Ayrıca bulguları destekler nitelikte, bazı araştırmalarda da birleştirilmiş sınıflara uygun ders kitaplarının olmaması (Sağ vd., 2009), aynı sürede birden fazla sınıfla uğraşmak zorunda oldukları için müfredatı ve zamanı yetiştirememesi (Sommak vd., 2011), dersler ve hazırlıklar için zamanın yetmemesi (Yıldız ve Köksal, 2009), ders araç-gereç desteği olmaması (Yıldırım vd., 2016) sorunları tespit edilmiştir. Yıldız ve Köksal'ın (2009) birleştirilmiş ve bağımsız sınıflarda aynı programın uygulanmasından dolayı beklenen hedeflerin gerçekleşmediğini ortaya koyması mevcut sonuçları desteklemektedir. Öğretmenlerin programdan kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde, öncelikle öğretmenlerin tamamı tarafından birleştirilmiş sınıflara özel program hazırlanmalı çözüm önerisinin sunulduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra; öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflara uygun ders kitabı ve etkinlikler hazırlanmalı, program ve fiziki şartlar birlikte ele alınmalı ve programlar sürekli değiştirilmemeli çözüm önerilerini sundukları sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut sonuçlara paralel olarak birçok araştırmada da özellikle birleştirilmiş sınıflara özgü program olmalı, birleştirilmiş sınıflara yönelik ders ve çalışma kitaplarının hazırlanmalı (Özben, 2000; Adanur, 2011; Yıldız ve Köksal, 2009; Başar ve Akan, 2015; Yıldırım vd., 2016; Palavan ve Göçer, 2017), kitaplardaki etkinlikler öğrenci seviyeleri düşünülerek düzenlenmeli (Adanur, 2011; Yıldız ve Köksal, 2009), okulların fiziki şartları iyileştirilmeli (Yıldırım vd., 2016) çözüm önerilerinin sunulduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç, birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin neler olduğudur. Araştırma kapsamında; öğretmenlerin en çok dört sınıfın bir arada okutulmasını, birleştirilmiş sınıf gerçeğinin bakanlıkça kavranmamasını önemsenmemesini ve birleştirilmiş sınıflardan mezun öğrencilerin aynı sınava tabi tutulmasını sorun olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, ortaya konan diğer sorunların birleştirilmiş sınıf uygulamasının olması, sınıfta kalmanın veli inisiyatifine bırakılması, hem sistemin hem de öğretmenlerin sürekli değişmesi ve deneyimsiz

öğretmen ataması yapılması olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan detaylı araştırma sonucunda; dört sınıfın bir arada okutulması (Sağ vd., 2009; Başar ve Akan, 2015; Yıldırım vd., 2016), birleştirilmiş sınıflara gereken maddi/manevi desteğin verilmemesi, birçok okulun fiziki yönden çok yetersiz olması ve üst kurumların yazılara cevap dahi vermemesi (Summak vd., 2011), yetkililerden gerekli yardımı görememe (Başar ve Akan, 2015) sorunlarına rastlanması mevcut araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Öğretmenlerin eğitim sisteminden kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde, öğretmenlerin en çok ya birleştirilmiş sınıflar tamamen kapatılmalı ya da birleştirilmiş sınıflara gereken önem ve destek verilmeli çözüm önerilerini sundukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca; öğretmenler tarafından sınıfta bırakma öğretmen kararı olmalı, bakanlıkta birleştirilmiş sınıflar için birim kurulmalı, birimdeki kişiler deneyimli olmalı, eğitim sistemi sürekli değişmemeli, deneyimli öğretmenler atanmalı, birleştirilmiş sınıflara uygun sistem geliştirilmeli, birleştirilmiş sınıf öğrencileri ayrı değerlendirilmeli çözüm önerilerinin ortaya konduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına paralel olarak, birleştirilmiş sınıf uygulamasına son verilmeli, taşınmalı eğitim yapılmalı (Yıldırım vd., 2016), Millî Eğitim Müdürlükleri tarafından birleştirilmiş sınıflı okullara gereken hassasiyet gösterilmeli, bu tür okulların ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alınmalı, birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerle sürekli olarak iletişim kurulmalı, işbirliği yapılmalı (Adanur, 2011) çözüm önerilerine alanyazında rastlanmaktadır.

Son olarak, öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda eğitim programlarının uygulanmasında donanımdan kaynaklanan sorunlara ve bu sorunların çözümlerine ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlar arasında en fazla teknolojik araç-gereç ve internet sorunu yaşanması, okullarda hâlâ soba olması, materyallerin yetersiz olması ve laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamların olmaması sorunlarını belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin; çevre düzenlemesinin yeterli olmaması, temizlik ve su sıkıntısı olması, ödeneğin yetersiz olması, elektrik kesintisi olması, gerekli personelin olmaması konularında da sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına paralel olarak, alanyazında yer alan araştırmalarda da birleştirilmiş sınıflı okullarda ısınma, temizlik, su sorunları yaşanması (Yıldız ve Köksal, 2009; Sağ vd., 2009; Adanur, 2011; Elma, 2013; Yıldırım vd., 2016; Palavan ve Göçer, 2017); gereken fen laboratuvarı, bilgisayar laboratuvarı vb. ortamların olmaması (Adanur, 2011; Gebelek, 2011; Yıldırım vd., 2016), araç-gereç eksiklikleri, teknolojik donanım yetersizliği yaşanması (Sağ vd., 2009; Adanur, 2011; Gebelek, 2011; Summak vd., 2011; Elma, 2013; Yıldırım vd., 2016; Palavan ve Göçer, 2017; Sözer, 2019) okullara verilen

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

ödenegin yeterli olmaması (Yıldırım vd., 2016; Palavan ve Göçer, 2017; Sözer, 2019), gereken personelin (hizmetlinin) olmaması (Yıldırım vd., 2016) bu nedenle okulda temizlik işlerinin öğretmen ve öğrenciler tarafından yapılmasının eğitim-öğretimi aksatması (Elma, 2013) sorunlarının yaşandığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin donanımdan kaynaklanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çözülmesi beklenen teknolojik araç-gereçler temin edilmeli ve internet problemi çözülmesi, materyal desteği sağlanmalı, okullarda düzenli çalışacak personel desteği sağlanmalı, böylece öğretmen donanımsal sıkıntılarla uğraşmamalı, laboratuvar, bilişim sınıfı vb. ortamlar oluşturulmalı, kalorifer sistemi kurulmalı, su ve elektrik problemi çözülmesi, çevre fiziki şartları iyileştirilmeli, ödenekler artırılmalı ve teknolojik aletlerin garanti süresi artırılmalı çözüm önerilerini sundukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda da; okulun/sınıf(ların) ısınma ve temizlik sorunu çözülmesi (Sağ vd., 2009), okullara maddi ve manevi destek verilmeli, hizmetli eksiği giderilmeli, ödenek ayrılmalı, donanım malzeme ihtiyacı belirlenmeli, internet erişimi sağlanmalı, teknolojik araç gereç desteği verilmeli, okullar teknik ekipler tarafından ziyaret edilerek gerekli yardımlar yapılmalı (Yıldırım vd., 2016), okulların fiziki ve sosyal ortamı uygun hâle getirilmeli (Adanur, 2011) çözüm önerilerinin sunulduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere aşağıda yer verilmiştir.

- Öğretmen adaylarına üniversitede lisans eğitimlerinde verilen birleştirilmiş sınıflarda öğretim dersi daha nitelikli, uygulamalı olarak planlanmalı ve yürütülmelidir.
- Öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflarda staj yapması sağlanmalıdır.
- Öğretmenler, birleştirilmiş sınıflarda eğitim-öğretim yaparken öğrenci merkezli etkinliklere ağırlık vererek öğrencilerin derse yönelik ilgisini ve dikkatini artırmalıdır.
- Velilere yönelik konferans, seminer, toplantılar vb. düzenlenerek velilerin bilinçlendirilmesi ve sürece katılımı sağlanmalıdır.
- Yönetici ve öğretmenler tarafından aile ziyaretleri düzenlenmelidir.
- Birleştirilmiş sınıf uygulaması kaldırılmalı, öğrencilerin ayrı ayrı sınıflarda eğitim alma hakkı sağlanmalıdır. Şayet, birleştirilmiş sınıf uygulamasına devam edilecek ise birleştirilmiş sınıflara özgü programlar hazırlanmalıdır.
- Millî Eğitim Bakanlığı bütün okullara teknolojik araç-gereç, materyal ve personel desteği sağlamalıdır.
- Benzer araştırmaların, farklı bölgelerde birleştirilmiş sınıf uygulaması bulunan okullarda daha kapsamlı olacak şekilde yapılması alana katkı

sağlayacaktır. Böylece farklı çalışma grupları ile benzer araştırmaların yapılması; araştırma sonuçlarının karşılaştırılmasını, benzerlik ve farklılıkların ortaya konmasını sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma, öğretmenler ile yürütülmüştür. Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin veli ve öğrencilerin görüşlerinin alınması alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Adanur, Z. (2011). *Birleştirilmiş Sınıflarda Yapılandırmacı Yaklaşımın Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Trabzon İli Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaşlı, S. & Piltin, Ö. (1999). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Mikro yayınları.
- Ashley, L. D. (2017). Durum çalışması araştırması. *Eğitimde araştırma yöntemleri ve metodolojileri* içinde. J. Arthur, M., Waring, R. Coe ve L. HedgesV. (Ed.) (Çev. A. Atılgan ve E. Büyüköksüz). (s. 165-174). Anı yayıncılık.
- Başar, M. ve Akan, D. (2015). Birleştirilmiş sınıflarda öğrenme-öğretme sürecinde yaşanan sorunların incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 79-99.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Anı yayıncılık.
- Brunswic, É. & Valérien, J. (2004). *Multigrade schools: improving access in rural Africa?* UNESCO: International Institute for Educational Planning.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi yayıncılık.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). Nitel ve karma yöntem araştırmaları. M. Sever (Çev.). A. Alpay (Çev. Ed.). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz* içinde (s. 400-433). Anı yayıncılık.
- Çoşkun, M. (2018). *Birleştirilmiş sınıflarda ve müstakil sınıflarda öğrenim gören 1. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerisinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design. Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4th edition). SAGE publications.

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

- Çalışoğlu, M. & Tanışır, S. N. (2017). Birleştirilmiş sınıfta görev yapan sınıf öğretmenlerinin “birleştirilmiş sınıflarda öğretim dersi”ne yönelik görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 21(71), 215-227.
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1976). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararı. <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>, Erişim tarihi: 21.11.2019.
- Elma, C. (2013). Birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin yönetim ve eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 75-87
- Erdem, A. R. (2015). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. Anı yayıncılık
- Gebelek, M. S. (2011). *Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacılık temelli yeni ilköğretim programının birleştirilmiş sınıflarda uygulanmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Kilis ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göçer, V. (2014). *Birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan problemler (Malatya örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gönül, İ. & Arslan, R. (2018). Birleştirilmiş sınıftan mezun öğrencilerin üst eğitim kademesinde karşılaştıkları sorunlar. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 43-62.
- Gözütok, D. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. (2. Baskı). Ekinoks yayınevi.
- Hargreaves, E., Montreo, C., Chau, N., Sibli, M. & Thanh, T. (2001). Multigrade teaching in Peru, Sri Lanka and Vietnam: an overview. *International Journal of Educational Development*, 21(6), 499-520.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012). 30.03.2012 tarih ve 6287 sayılı Kanun. 28261 sayılı, 11 Nisan 2012 tarihli Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>, Erişim tarihi: 15.11.2019.
- İlter, İ. (2015). Sınıf Öğretmeni adaylarının birleştirilmiş sınıf kavramına ilişkin metaforik algıları. *İlköğretim Online*, 14(4), 1450-1468.

- Karakuş, F. (2016). Öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıf öğretmeni olmaya yönelik yeterlik algıları. *International Turkish Studies Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 491-510.
- Kaya, E. (2015). *Birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgisi seviyelerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kıral, E. & Sağır, E. (2013). Hem birleştirilmiş sınıf okutan hem de müdür yetkili olan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve onların çözüm önerileri (s. 373-381). XII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 23-25 Mayıs 2013.
- Köksal, K. (2009). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*. (5. Baskı). Pegem Akademi yayıncılık.
- Lichtman, M. (2006). *Qualitative Research in Education: A User's Guide*. Sage publications inc.
- Little, A. W. (2001). Multigrade teaching: towards an international research and policy agenda. *International Journal of Educational Development*, 21(6), 481-497.
- MEB (2014). *Birleştirilmiş sınıflar haftalık ders programları*. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün 06.02.2014 tarihli ve 43769797/121/529705 sayılı yazısı. https://www.memurlar.net/common/news/documents/470984/06014646_birleştirilmiş_sınıflar.pdf, Erişim tarihi: 15.11.2019.
- Millî Eğitim Temel Kanunu (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu 1739 sayılı, 14 06.1973 tarihli kanun. 14574 sayılı, 24.06.1973 tarihli Resmi Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>, Erişim tarihi: 15.11.2019.
- Mulryan-Kyne, C. (2007). The preparation of teachers for multigrade teaching. *Teaching and Teacher Education*, 23(4), 501-514.
- Özben, K. (2000). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 162-171
- Özdemir, K. (2004). Türkiye'de kırsal sanayiinin kentlere olan göçler üzerine etkisi. Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Cilt II, (Mart 2004).

Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Programlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara
ve Çözümlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

- Palavan, Ö. & Göçer, V. (2017). Sınıf öğretmenlerinin birleştirilmiş sınıflarda karşılaştıkları problemler (Malatya il örneği). *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 69-95.
- Sağ, R., Savaş, B. & Sezer, R. (2009). Burdur'daki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin özellikleri, sorunları ve ihtiyaçları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 37-56.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (1. Baskı). Anı yayıncılık.
- Sözer, M. A. (2019). 2023 vizyon belgesinde temel eğitim. *Perspektif*, 227, 1-6.
- Summak, M. S., Gören Summak, A. E. & Gelebek, M. S. (2011). Birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan sorunlar ve öğretmenlerin bakış açısından olası çözüm önerileri (Kilis ili örneği). *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1221 -1238.
- Şahin, Ç. (2015). Birleştirilmiş sınıflara ilişkin temel bilgiler. Ç. Şahin (Ed.), *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim* içinde s.2-31. Pegem Akademi yayıncılık.
- Şeker, H. (2014). *Birleştirilmiş Sınıflı Okullardan Mezun Öğrencilerin Üst Eğitim Kademelerindeki Akademik ve Sosyal Başarı Durumları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşdemir, M. (2012). *Birleştirilmiş Sınıflarla Öğretim*. Pegem Akademi yay.
- Tunç, H. S. (2013). *Birleştirilmiş Sınıflarda Yapılandırmacı Öğrenme Ortamının Değerlendirilmesi (Kilis ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 sayılı, 7.11.1982 tarihli Resmi Gazete. https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf, Erişim tarihi: 15.11.2019.
- Ün Açıkgöz, K. (2002). *Aktif Öğrenme*. Eğitim Dünyası yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.
- Yıldırım, N., Elma, C., Yazıcı, L., Öcal, S. & Zabun, E. (2016). 4+4+4 yapısal değişikliğin birleştirilmiş sınıflı okullara yansımaları ve öğretmenlerin beklentileri. *Turkish Journal of Educational Studies*, 3(2), 83-109.

- Yıldız, M. & Köksal, K. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 1-14.
- Yıldız, N. (2011). *Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları yerin kültürü ile etkileşiminin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.